

ZORLUKLARI AŐARAK BARIŞ SÜRECİNİ KALICILAŐTIRMAK

Aralık 2025 - İstanbul

BARIŞ
— VAKFI —

WEOFA ASİTİYÉ - PEACE FOUNDATION

**ZORLUKLARI AŐARAK
BARIŞ SÜRECİNİ
KALICILAŐTIRMAK**

BARIŞ
— VAKFI —
WEOFA AŐİTTİYÉ - PEACE FOUNDATION

ZORLUKLARI AŐARAK BARIŞ SÜRECİNİ KALICILAŐTIRMAK

BariŐ Vakfı Yayınları

BroŐür: 2

Düzeltili:

Kapak tasarım ve mizanpaj: TMM AJANS

Basım Tarihi: Aralık 2025

Basıldığı Yer: Berdan Matbaa

Sertifika No: 45750

İSBN:

Bu yayın ücretsizdir. Satılamaz. Tüm hakları saklıdır.
BariŐ Vakfı'nın izini olmadan çoğaltılamaz.

BariŐ Vakfı

Web: www.barisvakfi.org

E-Posta: info@barisvakfi.org.

Facebook: [/barisvakfi](https://www.facebook.com/barisvakfi)

Twitter: [@barisvakfi](https://twitter.com/barisvakfi)

Adres: Kalyoncu Kulluđu Mah. Ömer Hayyam Cad.
Aydın

Apt. No: 40 Kat:1 D:5 34435 Beyođlu / İstanbul

Tel: +90 212 249 26 54

Faks: +90 212 249 26 54

Bu broŐürün hazırlanmasına vesile olan çalıştayda sunum yapan her üç konuŐmacıya, katkı sunan davetlilerimize, çalıştaya destek veren, emeği gecen herkese ve belgenin hazırlanmasında yoğun emeği geçen üyemiz Osman İŐçi'ye çok teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

Giriş	6
Çatışma çözüm süreçlerinin hassas ve kırılğan niteliği	7
Dünya deneyimlerinden öğrenerek engelleri, krizleri aşmak	9
Barış süreci: Esas kadar usulün de önemlidir.....	11
Sürecin olası zorlukları.....	12
Sürecinin Toplumsallaşması.....	17
Barış sürecinin alanını genişletecek anahtar kavramlar	19
Sonuç yerine	21
Önerilerimiz	23
Ek1: TBMM Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu'na	27

Giriş

Barış Vakfı olarak kamuoyunun ilk olarak 1 Ekim 2024'te öğrendiği yeni bir çatışma çözümü sürecine ilişkin görüş alışverişinde bulunmak için 5 Aralık 2025'te İstanbul'da bir çalıştay düzenledi.

“Uluslararası Hukuk ve Deneyimler Işığında Türkiye’ye Özgü Demokratik Entegrasyonun Olanakları ve Riskleri” başlığı ile düzenlenen çalıştaya farklı illerden, farklı disiplinlerden, farklı hassasiyetlere sahip sivil toplum örgütleri, akademisyenler ve bu alanda çalışan aktivistlerden davetli 43 kişi katıldı.

Vakfımız bu çalıştayı öncelikli olarak çatışma çözümü ve daha genel olarak barış sürecinin kapsayıcı ve kalıcı olmasına yönelik fikir alışverişine katkıda bulunmak amacıyla düzenlemiştir. Bu çerçevede, kamuoyunda devam eden tartışmalara istinaden:

- Çatışma çözüm sürecini ilerleten olumlu faktörler
- Sürecin önündeki zorlukların, engellerin ve olası krizlerin neler olduğu ve
 - Bu zorluklar, engeller ve krizlerin nasıl aşılabileceği gibi konular tartışıldı;
 - Olası zorluklar, engeller ve krizlerin aşılmasına ilişkin sivil toplum örgütlerinin oynayabileceği rolleri tartışmanın yararlı olacağı sonucuna varıldı.

Yaygın bilinen bir olgudur ki, barış bir siyasi irade meselesidir. Bu siyasi iradeye uygun hukuki düzenlemeler yapılması ve pratik adımlar atılması barışın inşaa sürecini kolaylaştırır, hızlandırır. Ayrıca, bu yöntemin izlenmesi toplumsal barışın daha sağlam temeller üze-

rine inşa edilmesine, kalıcılılaşmasına imkân sunar. Barışın inşasına katkı sunabilecek temel aktörler arasında bu alanda çalışan sivil toplum örgütleri, akademisyenler, aktivistler gibi sivil aktörler de bulunmaktadır.

Çalıştayda meselenin birkaç farklı boyutunu ele alacak sunumlar yapılması, ardından yürütülecek tartışmaların da aynı çeşitlilikte olması gerekliliğinden hareketle katılımcıların da çeşitli siyasi partiler, sivil toplum örgütleri ve akademisyenlerden olması amaçlanmıştır.

Kurucularımızdan Azime Bilgin'in moderatörlüğünü yaptığı çalıştayda Prof. Dr. Sevtap Yokuş, Doç. Dr. Vahap Coşkun ve İHD Eş Genel Başkanı Av. Cihan Aydın sunum yapmıştır. Sunumlar sırasıyla çatışma çözüm süreçlerinde dünya deneyimleri, çatışma çözümü sürecine hukuki perspektiften bakmak ve çatışma çözüm sürecinin toplumsallaştırılması konularında uygulanan Türkiye'ye özgü yöntem dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Sunumların ardından söz alan katılımcılar hem sunumlara ilişkin sorularını sormuş hem de ülkemizde devam eden çatışma çözümü sürecine dair değerli ve farklı görüşlerini ifade etmiştir. Yürütülen zengin tartışmalar çalıştayımızın zamanlaması ve ele aldığı konuların sürecin ihtiyaçlarına denk geldiğini göstermiştir.

Elinizdeki bu metin çalıştayın bir sonuç bildirgesi veya özeti olmaktan ziyade çalıştayda ifade edilen görüş ve önerilerden yararlanılarak çatışma çözümünün sürdürülmesinin önündeki olası zorluklar, engeller ve olası risklere ilişkin Vakıf Yönetim Kurulu'nun temel değerlerden uzaklaşmadan sürece odaklanan bir değerlendirmesidir.

Çatışma çözüm süreçlerinin hassas ve kırılgan niteliği

Çatışma çözümlerine ilişkin yürütülen süreçler dünyanın neresinde olursa olsun hassas ve kırılgan niteliğe sahiptir. Uzun yıllara hatta on yıllara dayanan toplumsal sorunlara -bizim özelimizde Kürt Meselesi- çözüm bulmak amacıyla yürütülen süreçler çok boyutludur ve uzun sürmektedir. Ayrıca, sorunun köklü olması

ve toplumun geniş kesimlerini ilgilendirmesi, çatışma çözümünü sürecinde zorlukların yaşanmasına, engellerin çıkmasına yol açmaktadır. Benzer şekilde, çatışmaya neden olan sorunun karmaşık olması, uzun yıllara yayılması da çatışma çözümünü sürecinin başlangıcında güven düzeyinin düşük olması gibi bir zorluğu beraberinde getirmektedir. Bunlara ek olarak, süreci yürüten liderler başta olmak üzere aktörlerin tutumu, iç ve dış faktörler gibi çeşitli sebeplerle süreçlerin sekteye uğraması riskleri de bulunmaktadır.

Ülkemiz özelinde özünde bir insan hakları, demokrasi ve barış meselesi olan Kürtlerin bireysel ve kolektif haklarının tanınmaması ve bu yönlü taleplere güvenlik politikaları temelinde karşılık verilmesi, 40 yılı aşan çatışmalı bir sürecin yaşanmasına yol açmıştır. Ağır insan hakları ihlallerine yol açan çatışmalı süreç, insan hakları ve demokrasi standartları ile hukukun üstünlüğü ilkesi bakımından ciddi sorunlar yaşanmasına yol açmıştır. Kürt Meselesi özünde Kürt kimliğinin toplumsal, siyasal, kültürel alanda tanınmamasından kaynaklanmaktadır.

İlk olarak 1990'larda başlayan çözüm girişimleri çeşitli defalar sekteye uğramış ve devamında daha yoğun şiddet dönemlerine girilmiştir. En son olarak 1 Ekim 2024'te Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açılışında MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin DEM Parti Eş Genel Başkanları ve diğer yetkilileriyle tokalaşmasıyla kamuoyunun haberdar olduğu ve hala devam eden süreçte önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerden kamuoyuna yansıyanlar:

- 27 Şubat'taki Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı,
- PKK'nin 12. Kongresinde kendisini feshetmesi,
- Süleymaniyedeki silah yakma töreni,
- TBMM Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi

Komisyonu çalışması

- İmralı Hapishanesinde PKK lideri Abdullah Öcalan'a uygulanan tecridin hafifletilmesi,
- Silahlı militanların sınır dışına çekilmesi,
- TBMM Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi

Komisyonu üyelerinin Abdullah Öcalan'ı ziyaret etmesi,

- Sürece özgü kanun hazırlanmasına yönelik girişimlerin olmasıdır.

Esasen tüm bu adımların atılmasına giden ve sonrasında süreçte de devam eden olgulara bakıldığında, 1 Ekim 2024'ten bu yana devam eden çatışma çözümü sürecinin hassas ve kırılgan niteliğini sürdürdüğünü gözlemek mümkün. Silahsızlanma kararıyla çatışma ve şiddet ortamına son verilmesi örneğinin gerektirdiği gibi bu gelişmelerin devam etmesi ancak TBMM'de kabul edilecek sürece özgü yasal düzenlemeler ve bunların etkili bir biçimde uygulanmasıyla mümkündür. Süreç ilerledikçe karşımıza çıkabilecek yeni konular ve sorunlar da benzeri nitelikte olacaktır. Ancak, çatışma çözümünün ilerlemesi ve kalıcı barışın inşasında böylesi adımlar kritik öneme sahiptir ve devam ettirilmesi gerektiği aşikârdır.

Bu bakımdan, sürece özgü yasal düzenlemelerin yapılması hem taraflar arasında hem de başta bu konuda çalışma yürüten sivil toplum örgütleri olmak üzere kamuoyunda güven artırıcı bir işleve sahip olacaktır. Bahse konu yasal düzenlemeler olası sorunlar, engeller ve krizleri aşmak için de yararlı olacaktır.

Devam eden çözüm sürecinin kırılgan niteliğini besleyen bir diğer faktör ise Suriye'deki ve Ortadoğu bölgesindeki gelişmelerdir. Bugün görünen ya da toplumun algısında olan, sürecin Suriye'deki daha doğrusu Doğu ve Kuzeydoğu Suriye'deki gelişmelere endekslenmiş olarak yürütüldüğüdür. Sürecin böylesi bir faktöre bağlı kılınması tercihinin ne kadar isabetli olduğu ise bir soru işareti olarak karşımızda durmaktadır.

Diğer yandan dünya genelinde siyasi iklimin giderek otoriterleşmesi de barış sürecinin insan hakları ilkeleri ve demokratikleşme süreciyle paralel gitmesi gerektiğini ortaya koyuyor. Siyasi konjonktürün uygun olmadığı ve barış mücadelesi verenler bakımından umut vademediği bir gerçek. Ancak, barış süreçlerini başlatmak için ideal zamanı beklemek gibi bir durum söz konusu

değil. Barış süreci inşa edildikçe demokrasi ve insan hakları standartlarının gelişme imkânı da güçlenecektir. Dolayısıyla, demokrasi ve insan haklarını geliştirmek için barışa ihtiyaç var. Öte yandan, barışı inşa etmek için de demokrasi ve insan haklarına ihtiyaç var. Zira, demokratikleşme standartları yükseltilmeden yürütülen çatışma çözümü süreçlerinde kırılmalar yaşanabiliyor.

Spesifik olarak çatışma çözümü genel olarak ise barış süreçlerinin kırılğanlığını besleyen bir diğer husus ise barış hareketi aktivistlerini nicelik bakımından yeterli olmayışıdır. Niceliğe ek olarak, barış aktivistlerinin çatışma çözümü sürecine daha etkili bir biçimde katkı sunabilecekleri bilgi, beceri ve niteliklerini artırmaları gerektiği ihtiyacı yaygın kabul edilen bir olgudur. Bu alanda faaliyet yürüten aktivist sayısının az olmasına rağmen barış faaliyetlerin kesintisiz bir biçimde sürdürülmesi, barış hareketinde yer alanların kararlılığının ve barış idealine olan sağlam inançlarının önemli bir göstergesidir. Bu durum, barış hareketinin gücünün de göstergesidir. Barışın inşası sürecinde taraflar ve toplumdaki tüm aktörler bahse konu nitelikleri dikkate alarak hareket ettikçe sürecin toplumsallaşması, kalıncılaşması ve barış aktörlerinin sürece katılımı da artacaktır.

Dünya deneyimlerinden öğrenerek engelleri, krizleri aşmak

Hiçbir çatışma çözümü bir diğerine birebir benzemez. Öte yandan, birbirlerine benzemeseler de çatışma çözümü sürecinde diğer ülkelerin deneyimlerinden yararlanmak mümkün. Dünyanın farklı yerlerinde yaşansa da çatışma çözümü gerektiren toplumsal sorunların köklerinin derin ve karmaşık olması, birden fazla boyutu ilgilendirmesi gibi ortak bir nitelik bu süreçlerdeki çözümlerin diğer deneyimlerden öğrenme gerekliliğini ortaya koyuyor.

Hali hazırda çatışma çözümü deneyimlerine ilişkin zengin bir literatür bulunuyor ve Türkiyede yürütülen

süreçte bu deneyimleri incelemek faydalı olacaktır. Farklı dünya deneyimlerinden süreçlere ilişkin güven artırıcı yasal adımlar, taraflar arasında ve kamuoyu ile doğru ve zamanında iletişim kanallarının kullanılması gibi yöntemleri zaman geçirmeden Türkiye'de de uygulamak son derece kıymetli. Öte yandan, diğer dünya deneyimlerini incelerken sürecin tıkanmasına veya kimi durumlarda sekteye uğramasına, çökmesine yol açan yanlış politika ve uygulamalardan dersler çıkarmak da çok önemlidir.

Dünya deneyimlerinden yararlanma perspektifi diğer çatışma çözümlerini birebir kopyalamakla değil bahse konu deneyimlerin Kürt Meselesine özgü nasıl uygulanacağına ilişkin olmalıdır. Diğer ülkelerdeki çatışma çözümü süreçleri tespit edilen hataları tekrarlamamak perspektifiyle incelemek Türkiye'nin kendine özgü sürecinde krizlerle karşılaşılması durumunda atılması gereken adımlar bakımından da yararlı olabilir. Dolayısıyla, dünyanın farklı yerlerindeki deneyimleri inceleyerek Türkiye'deki koşullara uygun hale getirilmesi yönündeki çalışmalar çeşitli zorlukların aşılmasını kolaylaştırabilir.

Barış süreci: esas kadar usul de önemlidir

Özünde Kürt kimliğinin tanınması ve eşit bir biçimde yaşama talebi ve tam da bu nedenle bir insan hakları ve demokrasi meselesi olan Kürt Meselesine ilişkin yürütülen çatışma çözümü sürecinin esası ve nasıl yürütüldüğüne dair usulü eşit derece önemlidir.

Usul bakımından süreçle ilgili yasal güvencenin olması önümüzdeki günlerde karşılaşılabilecek engelleri ve olası riskleri aşmada kritik bir işleve sahiptir. 2013-2015 sürecinde çıkartılan 6551 sayılı Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanunun yetersizliği yaşanan tecrübeyle görülmüştür. Bahse konu kanunun etkili bir biçimde uygulanmamasına ek olarak sadece ilgili kamu görevlilerine koruma sağlayan çerçevesi de bir ciddi bir eksiklikti. Çatışma çözümü sürecinde kamu görevlileri kadar

sivil toplum örgütlerinin ve aktörlerinin de rolü dikkate alındığında mevcut sürece ilişkin yasal düzenlemenin çerçevesinin genişlemesi gerekmektedir. Kısacası sürecin sağlam temelde emin adımlarla yürütülmesi için bütünlük bir süreç tasarımına ve yasına ihtiyaç vardır.

Böylesi bir yasal düzenleme mevcut çatışma çözümü sürecine ilişkin belirsizlikleri ve kuralsızlıkları ortadan kaldırmaya, toplumsal güveni artırmaya ve barışın toplumsallaşmasına katkı sunacaktır.

Devam eden süreçte sivil aktörlerin görüş ve önerilerini sunabileceği mekanizmaların varlığı süreçte karşılanabilecek zorlukları, engelleri ve olası krizleri aşma açısından elzemdir. Böylesi mekanizmalar bilhassa toplumun geneline ilgilendiren kanun tasarıları, politikalar ve uygulamalar açısından önemlidir.

Çıkarılacak yasaların uygulanması kadar çatışma çözümü sürecinin ilgili adımlarına (örneğin silah bırakan militanların topluma entegre olmasına) etkisini izleyecek ve değerlendirecek bir mekanizmaya da ihtiyaç var. Zira çıkarılacak kanunların asli gayesi çatışma çözümünü başarıyla nihayete erdirmek ve kalıcı bir barışın inşasına katkı sunmak olmalıdır.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer temel konu da mevcut çatışma çözümü sürecinin taraflardan birisinin kendisini yenilmiş hissetmesine yol açmayacak mahiyette olmasıdır. Çatışma çözümü hem sürecin tarafları hem de toplumun genelinin kazanmasıyla sonuçlandırıldığında barış kapsayıcı ve kalıcı olacaktır.

Sürecin olası zorlukları

Sürecin toplumsallaşmasının önüne geçebilecek ilk zorluk sürecin nasıl adlandırıldığı ile ilgili. İktidar çevreleri Terörsüz Türkiye olarak adlandırırken Abdullah Öcalan ve Kürt siyasi hareketinin temsilcileri Barış ve Demokratik Toplum olarak adlandırıyor.

Adlandırmadaki bu farklılık tarafların sürece yaklaşımını ve politikalarının çerçevesini de ortaya koyuyor. İktidar sürece daha ziyade güvenlik temelinde yaklaşırken Kürt siyasi hareketi barış ve demokratikleşme

arasındaki bağı dikkat çekiyor. Kürt tarafının adlandırması Kürt kimliğinin tanınması ve eşitlik talebiyle de uyum gösteriyor. Terörsüz Türkiye kavramsallaştırması ise hazırlanan güvenlik temelli yasaların ruhunu yansıtıyor. Adlandırmanın süreçteki genel çerçeveyi yansıttığı gerçeğinden hareketle sivil toplum örgütlerinin ve barış alanında çalışan aktivistlerin devletin güvenlik temelli yaklaşımını hak temelli bir yaklaşıma dönüştürme çabalarını artırması gerekiyor.

Sürece ilişkin bir diğer olası kriz ise PKK'nin 9 Mayıs'ta duyurduğu fesih kararı, ardından 11 Temmuz'da gerçekleştirilen sembolik silah yakma töreni ve 26 Ekim'de silahlı militanların sınır dışına çekilmesinin ardından yaşanabilir. Dünya örneklerinden farklı olarak PKK'nin sürecin başında kendini feshetme kararı alması, devam eden sürecin Türkiye'ye özgü olduğunu gösteren bir diğer önemi yadsınamaz olgudur. Silahlarını bırakan ve Türkiye'ye dönmeye hazır olan militanların rehabilitasyonu ve topluma yeniden entegre edilmelelerine ilişkin bir takvimin hazırlanması ve uygulanması birçok açıdan önemlidir. Silahsızlanma ile ilgili hukuki bir düzenlemenin yapılması taraflara bu noktada ortaya çıkabilecek engeli krize dönüşmeden aşma imkanı sunacaktır.

Çatışma çözümü sürecinin an itibarıyla önemli adımlarından birisi PKK'nin kendini feshederek silahsızlanma sürecini başlatması olmuştur. Böylesi ehemmiyetli bir gelişmenin devam ettirilmesi (ve daha da önemlisi bozulmaması için) bir an önce gerekli yasal düzenlemenin yapılması gereklidir.

Silahsızlanma süreçleri toplumun geniş kesimlerinin müdahilliği ile yürütülmez. Ancak, bu konuda bir yasanın hazırlanması kadar etkili bir biçimde uygulanması, uygulamanın ve sonuçlarının izlenmesi, değerlendirilmesi de gereklidir. Hazırlanacak kanunun insan hakları ilkeleri temelinde hazırlanması ise uygulanmasını kolaylaştıracığı gibi toplumsal güveni de artıracaktır.

1 Ekim'de siyasi irade gösterilerek başlatılan süreci ilerletecek hukuki ve yasal adımların atılması da güven

artırıcı olacaktır. Abdullah Öcalan, Devlet Bahçeli ve Recep Tayyip Erdoğan'ın kendi hareketlerinin lider olmasından kaynaklı duyulan güvenle bugüne kadar getirilen çatışma çözümü sürecinin toplumsallaşması ve hızlanması bahse konu hukuki ve yasal düzenlemelerin hazırlanması, bunlara ilişkin takvimin de belirlenmesiyle başarıya ulaşabilir. Buna dair güçlü siyasi irade TBMM Milli Kardeşlik, Dayanışma ve Demokrasi Komisyonu'nun kurulması ve çalışmaları sırasında kendini göstermişti.

Diğer tüm çalışmalarda olduğu gibi sürece ilişkin atılacak hukuksal adımlar, gerçekleştirilecek yasal düzenlemelerle kısa, orta ve uzun vadeli olarak planlanmalıdır. Örneğin, PKK'nin kendisini feshetmesi, silahlarını yakması ve militanların sınır dışına çekilmesi sonrasında ortaya çıkan Türkiye'ye dönecek olanların yasal durumu ile ilgili düzenlemeler aciliyet arz etmektedir. Bahse konu aciliyet sürecin hassasiyeti, (çatışmalı ortama bir daha dönmeyi sağlayacak olmasından kaynaklı) meselenin ehemmiyeti ve olası bir gecikmenin yol açacağı krizden kaynaklanıyor. Bu konuya ilişkin yapılacak yasal düzenleme (dönecek kişilerin eğitim, sağlık, barınma, çalışma vb. konuları içerecek biçimde) meseleyi bütüncül ele almalı, açık ve öngörülebilir olmalı, kimseyi dışarda bırakmamalı, uygulanmasına ilişkin bir süre konulmalı ve uygulamanın sürüncemede bırakılmaması için sürecin uygulanması TBMM bünyesinde bir komisyon tarafından izlenmelidir.

Bu süreçte engel teşkil edebilecek bir diğer husus sürecin gerektirdiği yasal adımların atılmasının zamana yayılmasıdır. Örneğin, TBMM komisyon üyelerinin Abdullah Öcalan'ı ziyaret etme konusunun tartışma süresinin uzaması ve nihayetinde CHP'nin heyette yer almaması böylesi bir tarihsel ziyaretin önüne geçecek kadar gündem olmuştur. Tabii ki, Barış süreçleri her daim engellere ve krizlere teşnedir. Bu krizlerin düzeyi doğru zamanda gerekli adımlar atılmadığında derinleşebiliyor. Örneğin, Mayıs ayında PKK'nin kendini feshettiği zamandaki toplumsal havada sürece muhalif olanların

sesi bu kadar çıkmazken Aralık 2025'te bu gibi sesler daha fazla yükseliyor. Bazı basın-yayın kuruluşlarında alan bulan bu muhalif kişilerin toplumun algısını olumsuz etkileme riski bilhassa kritik yasal düzenlemeler, adımlar açısından krize dönüşebilir.

Tarafların atacağı adımları geciktirmeden bir takvime bağlaması sorunları yaşamadan önleme imkanı sunabilir. Böylesi bir takvimin hazırlanması beklentileri netleştireceği için toplumsal psikolojinin yönetilmesine ve olası yanlış algılamaların önüne geçilmesine de katkı sunacaktır. Tarafların sürece ilişkin hazırladıkları takvimin sade ve anlaşılır olması engel ve krizleri aşarken de yararlı olacaktır.

Bu süreçleri yürütürken hakikat, adalet ve geçmişle yüzleşme taleplerinin yerine getirilmesini sağlamak yaşamsal öneme sahiptir. Çatışmaların sona ermesinin sunduğu önemli fırsatı hakikat ve adaleti sağlamak için kullanmak gerekir.

Aksi takdirde yürütülen çatışma çözümü sürecine duyulan güven sarsılarak sürecin toplumsallaşması zorlaşabilir ve barışın kapsayıcılığı ile ilgili de sorunlar yaşanabilir. Çatışma çözümü sürecinin cezasızlık politikasını ortadan kaldırması, hakikati ortaya çıkarması ve adaletin sağlandığını göstermesi gerekir.

Cezasızlık politikasının uygulanmaması bakımından dünyanın farklı yerlerindeki çatışma çözümlerinde de uygulanan geçmişle yüzleşme, hakikat ve uzlaşma komisyonunun işlevi de dikkate alınmalıdır. Dünya deneyimlerinde olduğu gibi bu komisyonları birebir kopyalamak yerine Kürt Meselesi özelindeki ihtiyaçlara ve Türkiye'ye özgü koşullara uygun olarak yaşama geçirilmesi yararlı olacaktır.

Siyasi iradenin süreci başlatması ve belirli bir safhaya kadar getirmesi son derece olağandır. Sürecin toplumsal tabana yayılması, sürece duyulan güvenin artması ise hukuki adımlarla mümkündür. Öte yandan, böylesi hukuki düzenlemeler, sürecin ilerlemesini istemeyen kişi, grup ve kurumların süreci yavaşlatmasının veya uygulamaya direnç göstermesinin de önüne geçecektir.

Örneğin, silah bırakan militanların hukuki durumunun netleşmesi bu konuda işlem yapacak kamu görevlilerinin izleyeceği yol haritasını berraklaştıracaktır. Benzer şekilde, bu kişiler ya da çatışma çözümü sürecinde yer alan kamu görevlileri veya sivil aktörler hakkında yargı süreci işletildiğinde savcılar ve hakimlerin hangi kanunları uygulayacağına dair bir çerçeve sunulmuş olacaktır.

Böylesi bir hukuki zeminin olmaması uygulamada aksamalara, sürece katılacak kamu görevlileri ve sivil aktörlerin kendilerini güvende hissetmemelerine, sürecin toplumsallaşmasının önüne yeni engeller, krizler çıkarılmasına ve nihayetinde barış sürecinin inşasının gecikmesine yol açma riski teşkil ediyor.

Kamuoyunun 1 Ekim'de haberdar olduğu mevcut sürecin başlamasıyla birlikte, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin Abdullah Öcalan ve Kürt siyasi hareketinin diğer temsilcilerine yönelik kullandığı dilin değişmesi, toplumun zihin ve algı dünyasında pozitif bir değişime katkı sunduğu yadsınamaz bir gerçek. Ancak, sürece muhasım olarak karşı çıkan siyasi ve sivil aktörlerin kullandığı negatif dil ve genellemeler, barışın inşasına ilişkin bir direnç ve zorluk teşkil ediyor. Böylesi söylemler herhangi bir olumsuz hava estiğinde çatışma çözümü sürecini krize sokma riski de içeriyor.

Kürt Meselesi gibi çok boyutlu bir sorunun çoklu aktörünün olması ziyadesiyle doğal. Bununla birlikte, bahse konu aktörlerin farklı coğrafyalarda yaşaması da barışın inşası bakımından koordinasyon gibi bazı zorluklara yol açıyor. Benzer şekilde, yapısı gereği devlet bakımından da birden fazla aktörden bahsetmek mümkün. Homojen bir yapıya sahip olmayan iktidarın da yekpare bir tutum sergilememesi bahse konu koordinasyon sürecinde bazı aksamalara yol açabiliyor.

Barış sürecinin toplumdaki herkes bakımından olumlu değişimlere vesile olacağına sürekli vurgulanması gerekir. Ne var ki demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkesi bakımından mevcut koşullar böyle bir durumdan hâlâ uzak olduğumuza işaret edi-

yor.

Bir yandan barış sürecinden bahsedilirken diğer yandan ise muhaliflere yönelik baskının devam etmesi sürece zarar verme riski içeriyor. Geçmişte DEM Parti geleneğindeki partilere uygulanan kayyım politikası bugünlerde CHP'li belediyelere uygulanıyor. Benzer şekilde, gazeteciler, avukatlar, sendikacılar, siyasetçiler hâlâ baskı altında tutuluyor. Bu durum kısa vadede CHP'nin çözüm sürecindeki faaliyetlerinden çekilmesi riski içerdiği gibi uzun vadede de barışın inşasında toplumun önemli bir kesiminin dışarıda kalmasına yol açabilir.

CHP'li belediyeler veya diğer muhalif kesimlere yönelik baskının devam etmesi, siyasetin demokratikleştirilemediği bir koşulda, süreci destekleyen partiler açısından da bir risk teşkil ediyor.

Sürecin Toplumsallaşması

Kürt Meselesinin karmaşık, çok katmanlı ve zorlu yapısının bir yansıması olarak barış sürecinin toplumsallaşması da kolay, tek boyutlu ve rahatlıkla halledilebilir bir mahiyette değil. Bu noktadaki ilk zorluk toplumsallaşmaya nasıl bir anlam atfedildiği ile ilgili. Şayet toplumsallaşmadan kasıt yürütülen sürecin toplumun geniş kesimleri tarafından bilinmesi ise 1 Ekim 2024'ten bu yana süreçte toplumsallaşma ziyadesiyle sağlanmış durumda denilebilir. Öte yandan, toplumsallaşmadaki meram toplumun tüm kesimlerinin barış sürecinde oynayacağı rolün farkında olması, bu rolü oynayarak sürece katkı sunması ise daha katedilecek çok mesafe olduğunu kabul etmek gerekir.

Öncelikle tarafların bilhassa da iktidarın toplumun bu sürece katılmasını sağlayacak mekanizmaları güvenceyi sağlaması gerekir. Tabii ki, bu mekanizmaların sağlanması bir anda gerçekleşmez. Barış süreci gibi sivil toplum örgütlerinin ve toplumun farklı kesimlerinin barışa katkı sunabilecekleri süreçlerin ve mekanizmalarının tasarlanma, hazırlanma, uygulanma ve değerlendirme aşamalarında da sözünün olması gerekir.

Sivil toplumun rolünü etkili bir biçimde oynayabilmesinin bir diğer önkoşulu da bu alanda çalışma yürüten sivil örgütlerin sürece hazırlık düzeyi ile ilgilidir. Türkiyede bilhassa 2013-2015'teki bir önceki çözüm sürecinin çökmesinin ardından yaşanan yoğun çatışma ve şiddet döneminde çatışma çözümü ve barış alanında çalışan birçok sivil toplum örgütü çeşitli baskılara maruz kaldı. Bu baskılardan da kaynaklı olarak maalesef, son 10 yılda sivil toplum alanında ciddi daralmalar yaşanıyor.

Böylece bu tip çalışmalar yoluyla taraflara gerekli durumlarda zorluklar, krizler ve risklere dikkat çekilerek, çözüme doğru ilerleme açısından da yol gösterici olunabilir.

Yürütülen sürecin katılımcı olması, sürecin salt güvenlik temelli değil gerçek bir toplumsal barışın sağlanması açısından sürdürülebilmesi için, toplumla etkin bağları olan sivil toplum örgütleri önemli bir rol oynayabilir.

Esasen, çatışma sürecini yürütenlerin hukuki düzenlemeler veya diğer alanlarda yaptığı kısa, orta ve uzun vadeli planlamalarına benzer bir biçimde sivil toplum örgütleri de kısa, orta ve uzun vadeli izleme ve değerlendirme çalışmaları yürütebilir. Kendi çalışmalarını ve çözüm önerilerini bu çerçevede planlayabilir ve de planlamalıdır. Sivil toplum örgütleri ve aktörleri arasında barış buluşmaları olması, bu çerçevede fikir alışverişinde bulunulması da önemlidir.

Sivil toplum örgütlerinin rolünü gerektiği biçimde oynaması ancak aktif bir katılım sağladıklarında mümkündür. Aksi takdirde sivil toplum örgütleri yürütülen barış sürecine müdahil olan aktörler değil, salt izleyen ve gözlemleyen durumunda kalır. Silahsızlanma sürecini kalıcı bir barış sürecine evriltmek için sivil toplum örgütleri taraflarla görüşme, topluma süreci anlatma, rapor hazırlama, sürece ilişkin projeksiyonlar yaparak somut öneri sunma vb. çalışmalar yürütmelidir.

Dünyanın farklı yerlerinde olduğu gibi 1 Ekim'den itibaren yürütülen süreçte de farklı sivil toplum örgüt-

lerinin yer alması barışa ilişkin alanı doldurması, sürece karşı duran kişileri, kurumları hatta siyasi partileri dönüştürebilecek bir sonuca vesile olabilir.

Barış sürecinin alanını genişletecek anahtar kavramlar: Sivil aktörler, demokratikleşme ve insan hakları

Tarafların çoğunlukla birbirine güvenmeden ve çözüm ihtiyacını içselleştirmekten ziyade bir nevi mecburiyetten dolayı başlattıkları barış süreçlerinde sivil aktörlerin olumlu rolü yadsınamaz bir gerçektir. Süreç içerisinde güven artırıcı adımlar atılsa da sivil aktörlerin çatışma çözümündeki rolü her zaman önemini korumaktadır.

Sivil toplum örgütleri sürece dair belirsizlikleri görüşmelerle taraflara açıklama ve topluma anlatma noktasında büyük katkılar sunabilir. Benzer şekilde, barış sürecinin esasına ilişkin talepler ve -örneğin yavaş yürütülmesi gibi- usule ilişkin engeller, tıkanıklıklar ve krizleri aşma çabası da sürecin ilerlemesinde önemli rol oynayabilir.

Tabii ki sivil toplum örgütlerinin ve aktörlerin bu misyonlarını yerine getirebilmesi için önce kendi içlerine dönük olandan başlayarak bir dizi çalışma yapması gerekir. Örneğin, sivil toplum örgütleri çatışma çözümüne ilişkin katkı sunabilecekleri alanları -yasal düzenlemeler, toplumsal cinsiyet eşitliği, demokratikleşme, insan hakları, izleme vb.- belirlemelidir. Ayrıca, güçlü yanlarını belirledikten sonra diğer sivil toplum örgütleriyle de iş birliği geliştirmelidir. Esasen, sivil toplum örgütleri barış ve çatışma çözümüne dair geliştirmek istedikleri iş birliklerine dair asgari müşterekler konusunda da hazırlıklar yapmalı, kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerine yönelik çalışmalar yürütmelidir. Bu süreçlerde kimi sivil toplum örgütleri doğal öncü olarak öne çıkabildiği gibi hazırlıklarını iyi yapmış olan örgütler de itici güç olabilir.

Barış talebi olan ve bu alanda çalışan sivil toplum örgütleri hem Kürt Meselesinin esasına dair anadilinde eğitim ve diğer kamu hizmetlerinin sunulması, eşit

yurttaşlık, yerel yönetimlerin alanının tahkim edilmesi -daha spesifik olarak kayyım uygulamasının bir daha gelmeyecek biçimde ortadan kaldırılması- yönünde yasal düzenlemelerin yapılmasını talep edebilir, etmelidir.

Bu barış sürecinde esas yük sivil toplum örgütlerinin ve aktörlerin üzerinde olacaktır. Çatışma çözümünün taraflarına yani irade sahiplerine bu süreci -herhangi bir sebeple- yavaşlatsalar dahi sona erdirmemeleri gerektiği mesajını net bir biçimde vermelidir.

Sürecin insan hakları ilkeleri temelli yürütülmesi de gerek çatışma çözümünün yürütülmesi gerekse de anadilinde eğitim, ifade özgürlüğü, siyaset yapma hakkı, adil yargılanma hakkı, örgütlenme özgürlüğü vb. alanlarda genişlemeyi sağlayacaktır. Benzer şekilde, demokratikleşme standartlarında ilerlemenin sağlanması da barış sürecinin yürütülmesine ve kalıcılılaşmasına yadsınamaz katkılar sunacaktır.

İnsan haklarının korunması, geliştirilmesi ve demokratikleşme alanındaki ilerlemeler -tıpkı silah bırakan militanların geri dönüşleri örneğinde olduğu gibi-siyasi irade ile başlar ve hukuki düzenlemelerle güvence altına alınır. Sadece çatışmanın tarafı olan değil herkesin yaşamında olumlu değişikliklere yol açacak uygulamalara ihtiyaç var. Örneğin, siyasi saiklerle hapishanelerde tutulan muhaliflerin tahliyesine imkân verecek veya haksız yargılamaların son bulmasını sağlayacak AYM ve AİHM kararlarına uyulması topluma önemli bir mesaj verecektir.

Çözüm sürecinde engelleri ve krizleri aşacak temel mesaj bu sürecin keyfi uygulamalara son vereceği ve herkesin eşit muamele göreceği olmalıdır.

Siyasal iradeyi tamamlayacak bir diğer hukuki düzenleme alanı Kürt Meselesinde şiddetin, çatışmaların çıkmasına veya sürdürülmesine yol açan kök nedenlerin ortadan kaldırılmasıdır. Örneğin, muhalif olan herkese karşı kullanılan TMK'nın kaldırılması, TCK'nın ilgili maddelerinin evrensel normlara göre düzenlenmesi gerekir. Benzer şekilde, her mahpusun hakkı olan umut hakkının tanınması, infaz kanununun eşit bir biçimde

uygulanması da süreçteki engelleri ve krizleri aşmada önemlidir. Ayrıca, Kürt meselesine yönelik güvenlik temelli yaklaşımın en belirgin uygulamalarından birisi olan Barış İçin Akademisyenler örneğinde görüldüğü üzere KHK'larla kamu görevinden ihraç konusunda düzeltici adımların atılması yararlı olacaktır.

Esasen, iktidarın sorunun kök nedenlerine ilişkin yasal adımları atması için barış süreci dahi gerekmiyor. Yurttaşların temel hak ve özgürlüklerine ilişkin alanı genişletmek yürütülen sürece de önemli, müspet katkılar sunacaktır.

Kürtlerin tanınma, siyasi temsiliyet ve eşitlik talebinin yasal alana yansması ise evrensel insan hakları sözleşmesinin bir gereğidir. Bu bakımdan, sadece kayyım uygulamasının son bulması değil idare sistemindeki değişikliklerle yerel yönetim organlarının alanının genişlemesi, Kürtlerin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alandaki haklarının korunması, geliştirilmesi gereklidir. Siyasal, kültürel ve sosyal hakların başında da anadilinde eğitim gelmektedir. Esasen, anadilinde eğitim konusu ekonomik haklar alanındaki gelişmeleri de etkileyecek mahiyettedir.

En nihayetinde mesele kurucu belge olan anayasada eşitlik temelinde tanımlanmayla ilgilidir.

Tüm bu hususlar insan hakları ve demokrasi standartları ile kapsayıcı, kalıcı bir toplumsal barış arasındaki doğrudan ve sıkı bağlara da işaret etmektedir. Sadece çatışma çözümünü yürüten taraflar değil sivil toplum örgütleri ve aktörler de politikalarını bu temelde belirlemeli, uygulamalıdır.

Sonuç yerine

Çatışma çözümü ve barışı inşa etmek için sözümüzü kuralmalıyız

Barış Vakfı olarak çatışma çözümü sürecinin düz çizgide ilerlemediğinin ve engelsiz olmadığını ziyadesizle farkındayız. Çatışma çözümü sürecini ilerletmenin, kalıcı ve kapsayıcı bir barış inşa etmenin yegâne yolu olduğuna inanıyoruz.

TBMM'nin sorunun çözümü için geniş mutabakatla ve siyasal tarafların rızasına dayalı çıkaracağı her türden yasal ve kurumsal düzenlemenin toplumsallaşmasında Barış Vakfı üzerine düşen görev ve sorumluluğu yerine getirme gayreti içinde olacaktır. Çatışma çözümü sürecinin ilerleyerek sürmesinde ve kalıcı barışın sağlanmasındaki misyonunun da gereğini yerine getirecektir. Barış Vakfı, bu hedeflerin gerçekleşmesi için yürütülen sürecin yakından takipçisi ve destekçisi olacaktır.

TBMM bünyesinde kurulan Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu'nu yürüttüğü tartışmalar ve hazırlanan raporlar çok boyutlu konuları ele alan kapsayıcı kanun tasarılarına ve uzun süreli bir yol haritasına vesile olmalıdır.

Barış Vakfı olarak, TBMM bünyesindeki Komisyona 8 Ekim 2025 tarihli 14. Toplantısının ikinci oturumunda görüş ve önerilerimizi iletmış bulunuyoruz. Ek:1

Meclis Komisyonu çalışmalarına devam etmesi, komisyonunun hazırladığı raporda önerilen sürece dair özel yasaların nitelikli çoğunlukla yasallaşması bugünün ivedi bir sorunu olmaya devam ediyor. Bu sorunun çözüm güçlü ve katılımcı demokratik bir siyasi irade meselesidir. Bu bakımdan, tarafların çatışma çözümünü başlatma ve bugüne kadar sürdürme kararlılığını devam ettirmesi barış sürecinin toplumsallaşması ve müspet bir biçimde sonuçlanması için olmazsa olmaz bir koşuldur.

Vakıf olarak kurulduğumuz günden bu yana çatışma çözümü sürecinin kolaylaşması için çaba sarf ediyoruz. Barış sürecinin ilerlemesi için bir adım daha atılması için neler yapabileceğimize kafa yoruyoruz.

Her iki tarafın da kazanacağı tek seçenek kalıcı bir toplumsal barıştır. Türkiye'de yaşanan iktisadi ve siyasi sorunların çözüm anahtarı da Kürt Meselesinin barışçıl bir biçimde çözülmesidir. Barışa giden yolda çatışma çözümü sürecinin hukuku ve kuralı belli olması kilit önemdedir. Böylesi bir yasal çerçevenin olması çatışma çözümü sürecine katılanları koruyacaktır. Ayrıca, bahse konu yasal çerçeve toplumun farklı kesimlerinin

söz söylemesinin de önünü açacaktır. Silahlı çatışmaya son verilmesi, şiddetin ortadan kaldırılması önemli bir kazanımdır. Ne var ki, negatif barış sürecinden pozitif barış sürecine geçişte tarafların ve de bilhassa sivil toplum örgütlerinin, barış yanlılarının sözünü kurması da oldukça önemlidir.

Çatışma sürecini ilerletmenin böylece kalıcı ve kapsayıcı bir barış inşa etmenin yegâne yol olduğuna inanıyoruz. Mevcut sürece ilişkin önümüzde duran eşığı aştığımızda yeni eşikler olacağının da farkındayız. Çalışmalarımızı bu eşikleri aşmada kolaylaştırıcı olmak hedefiyle yürütüyoruz.

Barış Vakfı olarak kurulduğumuz günden bu yana düzenlediğimiz etkinlikler, hazırladığımız raporlar, araştırmalar, yayınlar ve yaptığımız açıklamalar çatışmanın, şiddetin yerine fikirleri ve sözleri koymak için olmuştur. Bundan sonra da sözümüzü kurmaya devam edeceğiz ve diğer aktörlerin de sözünü kurması için gerekli çabayı sarf edeceğiz.

Önerilerimiz:

Hükümete:

- Bir an önce silah bırakan ve kendini fesheden PKK'lilerin demokratik toplumsal yaşama entegrasyonu için Birleşmiş Milletler kararları gözetilerek gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, bahse konu düzenlemelerin etkin bir biçimde uygulanması.

- Terörle Mücadele Kanununun uzun vadede tamamen kaldırılacak biçimde gözden geçirilmesi.

- Evrensel normlara göre insanlığa karşı suçu işlememiş olanları kapsayan af veya ceza indirimi sağlanması. Yargı kararlarının etkili bir biçimde uygulanması.

- Kürt meselesine ilişkin çözüm sürecinin yasal ve kurumsal çerçevesinin netleştirilmesi, yol haritasının parlamentoda en geniş katılımı ile belirlenmesi ve bu düzenlemelerin etkili bir biçimde uygulanması.

- Hapishanelerde tedavisi mümkün olmayan hasta mahpusların tahliyesine ilişkin gerekli adımların atılması, siyasi tutukluların serbest bırakılması ve çeşitli

bahane veya gerekçelerle yürütülen siyasi operasyonlara ve kayyım uygulamalarına son verilmesi.

- Haklarında verilen hükmün gerektirdiği süreyi geçiren mahpusların tahliye edilmesi için Ceza İnfaz Kanununun adil ve ayrımsız bir biçimde uygulanması.

- Yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarının güçlendirilmesi, kapsamlı idari reformların gerçekleştirilmesi.

- Barış sürecine katılan tarafların ve bu alanda çalışan, katkı sunmak isteyen sivil toplum örgütlerinin, akademisyelerin çalışmalarını kolaylaştıracak yasal düzenlemelerin yapılması ve etkili bir biçimde uygulanması,

- Sivil toplum örgütlerinin sürece dair katkılarını sunabilecekleri mekanizmaların oluşturulması ve bu mekanizmaların ilgililerine açık tutulması.

- Temel insan hakları ve Kürt kimliğinin anadil hakkı başta olmak üzere tanınmasıyla ilgili sorunları ortada kaldıracak düzenlemelerin yapılması ve bahse konu düzenlemelerin etkili bir biçimde uygulanması.

- Güvenlikçi politikaların ve bürokrasinin hak ve özgürlükler ekseninde yeniden düzenlenmesi,

- Şiddetin kök nedenlerini ele alan, çatışmanın yeniden başlamasını engelleyecek yapısal düzenlemeler yapılması,

- Çatışma sürecinin ürettiği sorunları gidermek ve yaraları iyileştirmek amacıyla geçmişle yüzleşilmesine ve onarıcı bir geçiş sürecinin sağlanmasına dair mekanizmaların geliştirilmesi,

- Temel hak ve özgürlüklerin ayrımcılık olmaksızın kullanılmasının sağlanması ve hukuka aykırı uygulamalara karşı cezasızlığa son verilmesi. Hukuk sistemindeki ayrımcı ve çoğulculukla bağdaşmayan düzenlemelerin kaldırılması.

- Kürt sorunu ve güvenlik gerekçesiyle uluslararası sözleşmelere konulan çekincelerin gözden geçirilip kaldırılması.

- İnsan hakları eğitiminin müfredata dâhil edilmesi; uzmanlar tarafından toplumun çeşitli kesimlerine yö-

nelik eğitim ve iyileştirme programları uygulanması.

Kürt Siyasi Hareketine

- Sürece ilişkin atılması gereken adımların geciktirmeden atılması, silahın kalıcı olarak devre dışı kalmasını sağlayacak önlem ve politikaların hızla yaşama geçirilmesi.

- Sivil toplum örgütlerinin sürece dair katkılarını sunabileceği mekanizmaların oluşturulması ve bu mekanizmaların açık tutulması.

Sivil Toplum Örgütlerine

- Çatışma sürecinde oynayabilecekleri rol ve sunabilecek katkılara dair iç değerlendirmelerin yapılması.

- Çalışma programlarının çatışma çözümü sürecinde üçüncü göz rolünü oynayabilecek biçimde hazırlanması.

- Ağırlıklı çatışma çözümü çalışan sivil toplum kurumlarının içinde bulunduğumuz çatışma çözümü sürecini izleyecek bağımsız sivil toplum kurumu temsilcilerinden ve çatışma çözümü çalışan akademisyenlerden oluşan işlevli bir Süreç İzleme Girişimi veya Platformu oluşturulmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi.

Söz konusu girişim veya platform farklı disiplinlerden ve çoğulculuk gözetilerek oluşturulmalıdır. Gerek görülmesi halinde toplumu doğrudan ve zamanında bilgilendirerek, ilgili tarafları uyaracak, cesaretlendirecek ve teşvik edecek çalışmalar yapmalı, girişimlerde bulunmalıdır.

- Bütün sivil toplum örgütlerinin faaliyet yürüttükleri alanları ve barış ilişkisini etkin ve özgün bir biçimde kurmaları ve bunların rapora dönüştürülmesi sağlanmalıdır.

- Çatışma çözümü süreçleri aktif bir biçimde izlenerek sürecin iyi yanlarının daha görünür kılınması, eksik giden yönlerle ilişkin ise kriz haline dönüşmeden zamanda taraflarla iletişime geçilmesi sağlanmalıdır.

- Toplum etkileyen, yönlendiren en önemli araçların başında gelenlerden biri olduğu gerçeğinden hare-

ketle medyanın mevcut hali barışa hizmet etmekten oldukça uzaktır. Yazılı ve görsel medya organlarında barış dilinin geliştirilmesinin kritik önemde bir konu olduğu unutulmamalıdır.

- Herkesin kazanacağı bir çatışma çözümü sürecine bütünlüklü yaklaşımın siyasal ve hukuksal çerçevesi belirgin ve net hale getirilmelidir.

Barış Vakfı olarak ayrımsız herkes için kalıcı barışın sağlanması misyonumuzun gereği olarak, devam eden çatışma çözümü sürecinin önemini farkındayız. Daha iyi bir gelecek umuduna kapı aralayan sürecin başarıya ulaşması ve barışın bir an önce tesis edilmesi için bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da her türlü çabayı göstermeye devam edeceğiz.

Ek1:

TBMM Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi

Komisyonu'na Barış Vakfı Başkanı Hakan Tahmaz, Başkan Yardımcı Levent Korkut ve kurucularımızda Azime Bilgi 14. Toplantısına katıldı. Toplantının ikinci oturumunda Vakıf Başkanı Hakan Tahmaz'ın yaptığı konuşmanın tam metni.

TBMM Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi

Komisyonu'nun değerli Başkan, değerli üyeleri,

Kürt sorununda barışın toplumsal zeminini güçlendirmek amacıyla 5 Ağustos 2025 tarihinde çalışmaya başlayan TBMM Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu birçok kesim tarafından dikkatle izlenmekte ve desteklenmektedir. Barış Vakfı adına sürecin bu aşamaya gelmesine katkı sunan herkese teşekkür ediyoruz. Temennimiz, sizlerin çabalarıyla sürecin daha da gelişmesi ve barışa ulaşmamızın mümkün hâle gelmesidir.

Barış Vakfı, Kürt sorununun çözümüne katkı sağlamak isteyen bir grup gönüllü tarafından 2016 yılında kuruldu. Kurucularımız, Kürt sorununda barış çalışmalarını yürütmüş kişilerden oluşmaktadır. Siyasi görüşleri, inançları, sosyal konumları ve meslekleri farklı kişilerden oluşan çoğulcu bir yapımız var. Gönüllülük temelinde çalışıyor, kararları mutabakatla alıyoruz.

Vakfın temel amacı, karar alıcıları ve tarafları uyarmak, özendirmek, cesaretlendirmek ve toplumun her

kesiminde evrensel barış hakkı bilincinin gelişmesini sağlamaktır. Bu amaçla raporlar ve yayınlar hazırlıyor, çalıştaylar ve konferanslar düzenliyoruz.

İçinde bulunduğumuz süreçte, Türkiye'nin düşünce ikliminde yer alan tüm görüşleri kapsayan ikisi İstanbul'da olmak üzere üç çalıştay ve iki panel düzenledik. Bu yıl iki rapor yayımladık: Prof. Ayşe Betül Çelik'in hazırladığı "Kürt Sorunu İçin Bütünlükçü Barış Yöntemi" ve Barselona Otonom Üniversitesi Barış Kültürü Okulu eski yöneticilerinden Vicenç Fisas'ın yazdığı "Sihahsız Siyasi Çatışmalarda Müzakere Süreci."

Barış Vakfı'nın varlık nedeni, Kürt sorununun demokratik çözümüne ve barışın toplumsallaşmasına katkı sunmak; bu doğrultudaki girişimleri kaynağına bakmaksızın desteklemektir.

Türkiye'ye Özgü Barış Arayışı

Türkiye çatışma çözümü alanında kendine özgü yeni bir deneyim yaşıyor. Bugüne kadarki süreçte yaşanan kıymetli gelişmeler dikkate alındığında, artık daha derinlikli bir yaklaşıma ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır.

Beklentimiz, bu çatışma çözümü sürecinin daha kapsamlı bir siyasal zeminde sürdürülmesi, katılımcı ve demokratik bir tarzda yürütülmesi ve hukuka dayanan kural ve kurumlarla desteklenmesidir. Öncelikle negatif barış zemininin sağlamlaştırılması, ardından pozitif barışa geçişin yol haritasının oluşturulması ve bunun kamuoyu ile bir an önce paylaşılması gerekir.

Bu bağlamda öncelikle iki konuya odaklanılmasında yarar görüyoruz. Bunlardan ilki TBMM'nin negatif barış sürecinin sağlam temellere oturmasını sağlayacak yasaları daha fazla zaman kaybetmeden çıkarmasıdır. İkincisi de toplumsal rızayı artıracak anayasal, yasal ve idari reformların yerine getirilmesidir.

Komisyunun ikinci toplantısında, Barış Annelerinin Kürtçe konuşmasının engellenmesi, çözülmesi gereken sorunun kapsamının ve derinliğinin çarpıcı bir göstergesidir.

Siyasi ve Toplumsal Ortam

Ülkenin siyasi ortamının normalleşmesi, siyasal gerilimin düşürülmesi ve olağanüstü koşulların sona erdirilmesi; hukuk, anayasa ve yasalarla uyumlu bir toplumsal atmosferin sağlanması, barışçı çabaların güvenceye kavuşturulması daha fazla geciktirilmemelidir.

Sürdürülebilir bir çatışma çözümü ve barışın inşası, toplumsal desteği artıran koordineli planlama, kurumların bilinçli tasarımı, bireysel ve kurumsal güçlendirme ve zaman kaybetmeden uygulama ile mümkün olacaktır. Bu bağlamda Komisyonun çalışmaları sonunda yürütme organı ve siyasi taraflara yapacağı çağrı, değerlendirme ve öneriler son derece önemlidir.

Barış zeminini oluşturma faaliyetleri, toplumun risklere karşı direncini artıracak beceri, kapasite, kaynak, araç ve kurumlardan oluşur. Aksi hâlde barışın inşası olumsuz etkilenir.

Siyasi meşruiyet, barış süreçlerinin temel dayanaklarından biridir. Mevcut durumda toplumda temkinli bir yaklaşım hâkimdir; sürece açıkça karşı çıkanların sayısı azdır, ancak destekleyen çoğunluk hâlâ endişeli bir bekleyiş içindedir. Yapılan saha araştırmaları, yeni çözüm sürecini destekleyen seçmen oranının %80'in üzerinde olmasına rağmen, sürecin başarıya ulaşacağına inananların oranının %40 civarında kaldığını göstermektedir. Başta devlet organları olmak üzere tüm aktörlerin güven duygusunu pekiştirecek ve topluma umut verecek adımlar atması yararlı olur.

Barış süreçlerinde siyasi gerilim ve adalete güvensizlik barış çalışmalarını zorlaştıran sorunlardır. Bu açıdan bugün hukuk güvenliğinin, savunma hakkının ve hukukun genel ilkelerine uyumun tesis edilmesi hayati bir konudur. Partilere, yöneticilere ve belediyelere yönelik hukuki süreçlerin titizlikle ele alınması ve demokratik ilkelere uygun yaklaşımların benimsenmesi geniş tabana yayılan bir toplumsal rızanın üretilmesi yolunda büyük önem arz etmektedir.

Türkiye, bölgesel, özellikle de Suriye'deki gelişmeler

gerçeğinden hareketle, Suriye Kürtlerine yaklaşımını çoğulcu bir Suriye yönünde güncellemelidir. Kürt siyasal güçlerini tehdit olarak görmekten uzaklaşılmalı, kurumsal diyalog ve müzakere süreci geliştirilmelidir. Şam ile Doğu ve Kuzey Suriye yönetimi arasındaki anlaşmazlıkları gidermeyi kolaylaştıran bir politika izlenmelidir. Mevcut yönetime siyasi alan açılmalı, bölgesel ilişkiler güçlendirilmelidir. Bu anlamda MHP lideri Devlet Bahçeli'nin dün yaptığı Öcalan'ın sürece dahil edilmesi çağırısı mutlaka değerlendirilmelidir.

Geçiş Sürecinin İhtiyaçları

Öncelikle, müzakere, ikna ve uzlaşmaya dayalı bir strateji formüle edilmelidir. Yasal düzenlemeler, toplumsal ve siyasal yaşama katılımı destekleyecek şekilde geniş mutabakatla yapılmalıdır.

Geçiş sürecinde ivedilikle ele alınması gereken konuların başında geçiş süreci yasal düzenlemeleri gelmektedir. Kurumsal yapıları ve kuralları belirlenmemiş bir silah bırakma ve çatışma çözümü süreci işin doğası gereği sürdürülebilirliğini yitirir. İvedilikle çıkarılacak bir yasa ile silah bırakan, örgütü fesheden PKK'lilerin demokratik toplumsal yaşama ve siyasal hayata katılımları güvence altına alınmalıdır. Düzenleme, BM'nin geliştirdiği "Silahsızlanma, Terhis, Yeniden Entegrasyon" (DDR) programlarına uygun olmalı; Terörle Mücadele Kanunu, Avrupa İnsan Hakları Konseyi ölçütleriyle uyumlu hâle getirilmelidir.

Silahların gömülmesi süreci, yalnızca güvenlik bürokrasisine bırakılmayacak kadar kapsamlı bir konudur. Bağımsız sivil gözlemcilerin süreci gözlemlemelerinin rapora dönüştürülmesi, gerekli uyarının zamanında ve usulüne uygun bir biçimde yapılması, taraflar arasında doğabilecek anlaşmazlığın çözümü ve toplumun güvenini artırmak açısından önemlidir.

Siyasi baskılar ve soruşturmalar nedeniyle yurtdışına göç etmek zorunda kalan, siyasi sığınma hakkı almış kişilerin dönüşü güvence altına alınmalıdır. Ceza İnfaz ve Ceza Muhakemesi Kanununda yer alan ayrımcı ve

keyfi uygulamalara izin veren hükümler kaldırılmalı; temel hak ve özgürlükler ekseninde yeniden düzenleme yapılmalı, yargıda ve infazda eşitlik sağlanmalıdır.

Bütün bu yasal düzenlemeler, hukuk kurumları, uzmanlar ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği içinde hazırlanmalıdır. Bu yaklaşım, çözüm sürecinin toplum-sallaşmasını ve sahiplenilmesini güçlendirecektir.

Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu, pozitif barışın inşası yolunda atılan adımların ilerlemesini sağlayacak kalıcı bir kurumsal yapıya dönüştürülmelidir.

Öte yandan TBMM ve onun bünyesinde kurulan ya da ileride kurulacak olan yapıların süreci tek başına yürütmesi beklenmemelidir. Alt komisyonlar ve çalışma gruplarının kurulmasına öncülük etmeli; bu yapıların işlev ve amaçlarını belirlemelidir. Sürecin başarısı, sivil toplumun, akademinin ve uzmanların katkılarıyla mümkün olacaktır.

Dünyadaki birçok çatışma çözümü örneği, başarının kullanılan araçların çeşitliliğine bağlı olduğunu göstermektedir. Süreç içinde yer alan mekanizmaların koordinasyonu, iletişimi ve uyumu sağlanırsa aktörler ve kurumlar arası uyumsuzluk yaşanmayacaktır.

Komisyon, bu bağlamda PKK lideri Abdullah Öcalan da dâhil olmak üzere ilgili tüm aktörlerle görüşmeyi bir gereklilik olarak görmelidir. Umut hakkı bütün yurttaşları kapsayacak şekilde tanınmalıdır. Her iki konuya yaklaşım, sürece yaklaşımın aynası olacaktır.

Geleceğe bakış ışığında ileriye yönelik kısa, orta ve uzun vadeli önerilerimiz aşağıdaki gibidir:

Kısa Vadeli Öneriler

- Toplumsal ve siyasal katılımı güçlendirecek idari tedbirleri almak ve çeşitlendirmek; yasal güvence sağlamak.
- Uzlaşıya dayalı bir yol haritası ve ajanda oluşturmak.
- Sivil toplum, akademisyenler ve uzmanların yer al-

dığı alt çalışma grupları kurmak.

- Silahsızlanma, terhis ve PKK üyelerinin topluma entegrasyonu için gerekli yasaları çıkarmak; Terörle Mücadele Kanununu gözden geçirmek. Uluslararası normlara göre insanlık suçu işlememiş olanları kapsayan af veya ceza indirimi sağlamak.

- Yargı kararlarının uygulanmasını sağlayacak ortak bir siyasi irade inşa etmek.

- Mağdurlara destek, maddi yardım, koruma, kayıpların aranması, cenazelerin iadesi ve toplumsal farkındalık için politika ve yasal düzenleme önerileri geliştirmek.

Orta Vade Hedefleri

- Geçiş sürecinin zorunlu bir parçası, geçiş dönemi adaletinin tesisi olmalıdır. Hakikatin açığa çıkarılması, adaletin sağlanması ile kurumsal reformlar gibi aşamalar, katılımcı ve diyaloga dayalı bir süreç olarak planlanmalıdır.

- Güvenlikçi politikaların ve bürokrasinin hak ve özgürlükler ekseninde yeniden düzenlenmesi.

- Şiddetin kök nedenlerini ele alan, çatışmanın yeniden başlamasını engelleyecek yapısal düzenlemeler yapılması.

- Yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarının güçlendirilmesi, kapsamlı idari reformların gerçekleştirilmesi.

- Temel hak ve özgürlüklerin ayrımcılık olmaksızın kullanılmasının sağlanması; cezasızlığa son verilmesi. Hukuk sistemindeki ayrımcı ve çoğulculukla bağdaşmayan düzenlemelerin kaldırılması.

- Kürt sorunu ve güvenlik gerekçesiyle uluslararası sözleşmelere konulan çekincelerin gözden geçirilip kaldırılması.

- İnsan hakları eğitiminin müfredata dâhil edilmesi; uzmanlar tarafından toplumun çeşitli kesimlerine yönelik eğitim ve iyileştirme programları uygulanması.

- Anadilde eğitim ve kültürel hakların kamusal alanlarda da kullanılmasının güvence altına alınması.

Barışın güzelliği, sorunları birlikte çözmeye çabasında yatar. Barış Vakfı bunun sorumluluğu ile bu topraklarda onurlu bir barışın kalıcılışması için elinden gelen her türlü çabayı adresine bakmadan gösterdi ve göstermeye de devam edecektir. Çünkü barış yaşamın özüdür.

08.10.2025

BARIŞ
-VAKFI-
WEDFA AGITVE - PEACE FOUNDATION

EŞİT, ÖZGÜR VE DEMOKRATİK BİR GELECEK İÇİN BARIŞ VAKFI

Kalyoncu Kulluđu Mah.
Ömer Hayyam Cad.
Aydın Apt. No: 40 Kat:1 D:5
34435 Beyođlu / İstanbul

Tel: +90 212 249 26 54

Faks: +90 212 249 26 54

Web: www.barisvakfi.org

E-Posta: info@barisvakfi.org

Facebook: /barisvakfi

Twitter: /barisvakfi